

Список використаних джерел :

1. Березіна О. Миський будинок культури «Відкриває двері» 55-й раз. *Полтавський вісник*. 2012. 14 вересня. № 37. С. 10.
2. Кригіна Ю. Становлення дозвілля на Полтавщині. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект*: Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2022 р.). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 80–83.
3. Лизун Р. Методичні рекомендації щодо організації культурного фестивалю. Полтава, 2021.
4. Центр культури і дозвілля Полтави. Facebook. URL: https://www.facebook.com/ckd.poltava.official/?locale=uk_UA (дата звернення: 18.10.2024).

Кульбака Ольга

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – О. Лук'яненко
(м. Полтава)*

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОНЧАРІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОБОЧОГО ПОВСЯКДЕННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1940-Х – 1950-Х РОКАХ

Після завершення Другої світової війни розпочалася активна відбудова гончарних підприємств Опішні. Основні зусилля їхніх працівників були спрямовані на проведення капітального ремонту приміщень, електрифікацію, механізацію приготування ангобів та полив й переробки глини. Проте, незважаючи на тяжку повсякденну працю та виконання норми з виробництва продукції, майстри все ж знаходили час працювати творчо. Працівники артілей відвідували всесоюзні й міжнародні виставки, ярмарки як у СРСР, так і за кордоном, отримували дипломи, мали досягнення та професійний розвиток.

Улітку 1946 року Міністерство культури УРСР оголосило конкурс на створення кращих зразків дитячої іграшки, в якому взяли участь Марфа Діденко, Мотрона Назарчук, Олександра Селюченко, Трохим Демченко та інші. Майстри активно готувалися: доводилося використовувати кожну вільну годину й працювати у вихідні дні. Тодішній керівник артілі Михайло Олександрович Демченко не поділяв прагнень гончарів у створенні глиняної іграшки. Про роботу Трохима Демченка він сказав: «Людина як людина, а ліпкається над іграшкою». Результатом наполегливості працівників артілі стала друга колективна премія та грошова винагорода. Трохим Демченко згадував, що отримав 4000 карбованців і, завдяки цим коштам, «перейшов з своєю сім'єю в одну кімнату недобудованого будинку, на довоєнній садибі по недалеко від

виробництва» [1, арк. 60]. 1948 року відбувся Всесоюзний конкурс на кращий зразок дитячої іграшки, за результатами якого Олександра Селюченко, окрім грошової премії, була нагороджена Почесною грамотою Управління промкооперації РСФСР [2, арк. 1].

1949 року в Державному музеї українського мистецтва (нині – Національний музей декоративного мистецтва України, м. Київ) проходила Республіканська виставка творів народного мистецтва та художньої промисловості УРСР. Участь взяли 245 художників та майстрів народного мистецтва. На виставці експонувалися близько 3000 виробів. З-поміж них були представлені і глиняні твори опішнянських майстрів – гончарів Захара Коломійця, Гаврила Пошивайла, Трохима Демченка, Мефодія Сердюченка, Терентія Наливайка, Івана Задорожного, малювальниць – Тетяни Гриб, Наталі Оначко, Мотрони Назарчук, Зінаїди Линник [3]. 1950 року у Львові працівники артілі «Художній керамік» виставляли свої глиняні витвори на Республіканській виставці народного декоративно-прикладного мистецтва [4, с. 165].

1951 року в Москві відбулася Друга Декада українського мистецтва та літератури [5]. Роботи Гаврила Пошивайла, Сергія Яценка, Мефодія Сердюченка, Олександри Селюченко, Івана Задорожного, Мотрони Назарчук, Параски Біляк, Наталі Оначко високо оцінили мистецтвознавці й відвідувачі виставки [6, с. 1].

До 300-річчя «возз'єднання» України з Росією (1954) в Державному музеї-заповіднику «Києво-Печерська лавра» (нині – Національний заповідник «Києво-Печерська лавра») було відкрито республіканську виставку народного мистецтва. Творчі майстри артілі «Художній керамік» підготували для експонування понад сто творів [7, с. 1].

1958 року, з нагоди чергової річниці бельгійської революції в Брюсселі відбулася Всесвітня виставка народного декоративного мистецтва. Це був перший мистецький захід, в якому взяв участь Василь Омеляненко. Прикметно, що там він отримав свою першу відзнаку, зокрема й матеріальну (премію 600 рублів) [8, с. 112]. Усього у виставці взяли участь 5 працівників артілі «Художній керамік», яких преміювали на загальну суму 3130 рублів [1, арк. 61].

Окрім згаданих виставок, упродовж 1950-х років вироби опішнянських гончарів експонувалися на Виставці українського народного декоративного мистецтва (Варшава, 1956), Міжнародній виставці українського народного мистецтва (Марсель, 1957), Виставці прикладного мистецтва до Першого всесоюзного з'їзду радянських художників (Москва, 1957), Виставці українського народного мистецтва (Софія, 1958), Виставці народного декоративного мистецтва (Сімферополь, 1957–1959), Всесвітній виставці «ЕКСПО-58» (Брюссель, 1958), Міжнародній виставці-ярмарку (Лейпциг, 1959) та багатьох інших [1, 2, 4, 8].

Творчі майстри артлі «Художній керамік» 1960 року взяли участь у Декаді української літератури та мистецтва (Москва). Мистецтвознавці та журналісти відзначили надзвичайну якість творів опішнян, майстерність їх виконання та унікальність мальовки. Було продано 23 000 одиниць різних артільних сувенірів [1, арк. 61].

Участь у виставках для гончарів була нагодою продемонструвати високий рівень своєї майстерності, відволіктися від щоденної важкої праці та виконання норми. Окрім того, такі заходи сприяли зростанню матеріального добробуту митців: за призові місця нагороджували грошовими преміями. Кращим майстрам було встановлено надбавку до місячного окладу. Упродовж другої половини 1940-х – 1960-х років опішнянська кераміка знову з'явилася на міжнародних виставках, прославляючи імена її авторів на весь світ.

Список використаних джерел :

1. Книга спогадів Трохима Демченка. Національний архів українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства. Ф. 4. Оп. 1. Од. зб. 1. 76 арк.
2. Участь Олександри Селюченко у виставках. Національний архів українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства. Ф. 5. Оп. 2. Од. зб. 199. 2 арк.
3. Республіканська виставка творів народного мистецтва та художньої промисловості УРСР. Режим доступу: <https://www.maslovka.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=1379&page=2> (дата звернення 15.11.2024 р.)
4. Міщанин В. Мотрона Назарчук: Життя і творчість. Опішне: Українське Народознавство, 2019. 1048 с.
5. Виставка народного искусства Украинской ССР (Обзор экспозиции выставки народного творчества на Декаде украинского искусства и литературы в Москве 1951 года). Київ, 1951. 31 с.
6. Вироби кераміків у Москві. *Сталінським шляхом*. 1951. № 49. 17 червня. С. 1.
7. Демченко Т. Художні вироби до великого свята. *Сталінським шляхом*. 1953. № 102. С. 1.
8. Метка Л. Лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка: гончар Василь Омеляненко. Опішне: Українське Народознавство, 2024. 624 с.